

misyjnej Eliana do Egiptu w latach 1561-1563 i próbie wytłumaczenia jej niepowodzenia. Rozdział trzeci krótko opisuje słabo udokumentowany okres pobytu jezuita w Rzymie w latach 1563-1578 i pierwszy etap jego kolejnej misji, skierowanej tym razem do patriarchy maronickiego w Libanie. Ukazany został w nim konflikt o. Eliana z kierownikiem misji o. Tommasa Raggio przez pryzmat zagrożenia, jakie niósł on dla relacji Stolicy Apostolskiej z chrześcijanami obrządku maronickiego. W następnym rozdziale autor opisuje drugi etap misji libańskiej, rozpoczynając od momentu odwołania o. Raggia i przejęcia kierownictwa przez o. Eliana, ze szczególnym zwróceniem uwagi na synod, w trakcie którego przyjęte zostały kanony Soboru Trydenckiego. Kolejny rozdział poświęcony został drugiej misji do Egiptu, w czasie której jezuita, wspierani przez francuskiego konsula Paola Mariniego, próbowali nakłonić patriarchę koptyjskiego do zawarcia unii z Rzymem. Rozdział szósty opisuje koptyjski synod, który przybliżył realizację unijnych planów i klęskę misji egipskiej, spowodowaną zmianą francuskiego przedstawiciela w Kairze – utratą protekcji poprzedniego konsula doprowadziła do aresztowania jezuitów przez tureckie władze. Ostatni rozdział skupia się na działalności o. Eliana od powrotu z Egiptu do jego śmierci oraz napisanej przez niego w ostatnich latach życia autobiografii. W epilogu autor podejmuje refleksję nad miejscem bohatera swojej pracy w historii basenu Morza Śródziemnego, odwołując się do koncepcji historiograficznych Ferdynanda Braudela.

Recenzowana pozycja cytuje liczne, niepublikowane dotąd źródła, pochodzące głównie z rzymskich archiwów Towarzystwa Jezusowego i Kongregacji Ewangelizacji Narodów, co nadaje jej szczególnej wartości. Autor osadza biografię o. Eliana w szerokich kontekstach historycznych, co dodatkowo podnosi jakość jego pracy. Warto jednak zwrócić uwagę na pewne mankamenty, takie jak nie do końca uzasadniony podział na rozdziały, widoczny zwłaszcza przy opisie drugiej podróży do Egiptu, oraz skłonność do zbytowego psychologizowania omawianej postaci i doszukiwania się w jej działaniach konfliktu między żydowską a katolicką tożsamością. Niezależnie od powyższych spostrzeżeń praca Roberta Clinesa stoi na wysokim poziomie i stanowi cenne uzupełnienie istniejącej historiografii, dotyczącej jezuickiej działalności misyjnej i historii Bliskiego Wschodu.

(rec. Damian Arczewski)

Ewa Koźmińska-Frejłak, *Po Zagładzie. Praktyki asymilacyjne ocalałych jako strategie zadomowienia się w Polsce (1944/45-1950)*, Żydowski Instytut Historyczny, Warszawa 2022, ss. 566.

Książka Ewy Koźmińskiej-Frejłak jest jedną z najnowszych publikacji naukowych, dotyczących powojennych losów ocalałych z Zagłady Żydów. Książka ta powstała na bazie rozprawy doktorskiej obronionej przez Autorkę w 2019 roku w Instytucie Stosowanych Nauk Społecznych Uniwersytetu Warszawskiego. Zainteresowania badawcze Ewy Koźmińskiej-Frejłak koncentrują się na temacie drugiej wojny światowej i okresie tuż powojennym. Badaczka jest autorką publikacji na temat ocalałych Żydów, Polaków ratujących swoich żydowskich współobywateli, a także wielu prac poświęconych zagadnieniu prasy konspiracyjnej polskiej i żydowskiej, w tym również wychodzącej z ramienia organów komunistycznych.

Po Zagładzie. Praktyki asymilacyjne ocalałych jako strategie zadomowienia się w Polsce (1944/45-1950) składa się z sześciu rozdziałów. We wprowadzeniu Autorka rozwija myśl zawartą w tytule publikacji. Wyjaśnia, że strategią zadomowienia się w powojennej Polsce nazywać będzie nie tylko zaplanowane działania obywateli żydowskiego pochodzenia, ale również różnego rodzaju ich spontaniczne gesty, a także wykonywane w życiu codziennym pozbawione refleksji działania (s. 27). W rozdziałach IV, V i VI zostały szeroko omówione trzy główne sposoby ułatwiające asymilacje społeczności żydowskiej. Były to: konwersja religijna, zmiana nazwiska i małżeństwa z osobami pochodzenia innego niż żydowskie.

We wprowadzeniu do monografii Ewa Koźmińska-Frejlak szeroko omawia bazę źródłową, na której oparła swoje badania (s. 32-35). Wymienia między innymi relacje pochodzące z zasobu Archiwum Żydowskiego Instytutu Historycznego. Autorka informuje, że spośród około siedmiu tysięcy dostępnych w tejże instytucji relacji wybrała do analizy dwieście (s. 106, przyp. 67).

Kontynuując wątek źródeł wykorzystanych w publikacji, warto zwrócić uwagę, że wykorzystano w niej bogaty zbiór dokumentów wydawanych przez Centralny Komitet Żydów Polskich. Jednakże, gdy Autorka w jednym z przypisów obszernie wyjaśnia, czym był CKŻP i jakie funkcje pełnił w powojennej Polsce, pomija informacje o stalinowskiej propagandzie, głoszonej przez tę organizację (s. 19, przyp. 29) – czytelnik nie ma zatem możliwości poznania pełnego obrazu instytucji, która wytwarzała źródła, na których – w głównej – bazuje Ewa Koźmińska-Frejlak.

Warto podkreślić, że walorem recenzowanej publikacji, jest zamieszczony w niej aneks, w którym zostały podsumowane badania autorki, w postaci wykresów i diagramów odnoszących się do trzech typów działań asymilacyjnych, o których jest mowa w książce. Przedstawione w przejrzysty sposób wyniki badań w postaci metod stosowanych w socjologii, ułatwiają zrozumienie, jaki typ praktyk asymilacyjnych występował wśród Żydów w okresie powojennym w obrębie miast i wsi; z uwzględnieniem struktury wieku oraz płci osób będących przedmiotem analizy. Ze względu na wartość analizy przedstawionej przez Autorkę można ocenić, że recenzowana publikacja istotnie wnosi wkład w rozwój badań nad życiem ludności żydowskiej w powojennej Polsce.

(rec. Anna Gapys)

William Dalrymple, *Anarchia. Niepowstrzymany rozkwit Brytyjskiej Kompanii Wschodnioindyjskiej*, tłum. Krzysztof Oblucki, Wydawnictwo Noir Sur Blanc, Warszawa 2022, ss. 677.

Praca Williama Dalrymple została poświęcona Brytyjskiej Kompanii Wschodnioindyjskiej, którą powołano w 1600 roku na mocy królewskiej karty nadanej przez królową Elżbietę I. Przedsiębiorstwo miało pierwotnie prowadzić handel z Dalekim Wschodem, lecz w błyskawicznym tempie przekształciło się w potężny podmiot polityczny i militarny, który odegrał kluczową rolę w dziejach brytyjskiego imperium kolonialnego.

William Dalrymple podzielił swoją książkę na wstęp wprowadzający w tematykę europejskich kompanii kupiecko-handlowych oraz dziewięć rozdziałów omawiających poszczególne